

گزارش عملکرد صنعت بیمه در پنج سال منتهی به سال ۱۴۰۳

معصومه سادات سجادی^۱

چکیده

بیمه‌ها از کانال‌های مختلف عمق و اثرگذاری بحران‌های مالی و اقتصادی را کاهش می‌دهند. این صنعت از سویی با پوشش انواع ریسک‌هایی که فعالان اقتصادی با آن‌ها مواجه هستند، نوعی اطمینان را در فضای عمومی اقتصاد حاکم می‌کنند و از سوی دیگر، با تخصیص منابع بلندمدت خود به سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت مولد، موجبات بهبود کمی و کیفی تولید را فراهم می‌آورند. در مجموع، می‌توان گفت هرچه عملکرد این صنعت بهتر باشد، نقش‌آفرینی آن در کنترل شوک‌ها در مواقع بحران و نیز افزایش کارایی اقدامات برای خروج از آن بسیار بیشتر خواهد بود. این موضوع در اقتصاد ایران که در ده سال گذشته با مجموعه گسترده‌ای از شوک‌های بیرونی و داخلی و ناکارایی سیاست‌گذاری‌ها مواجه بوده، بسیار حائز اهمیت است. بدین معنی که بهبود عملکرد صنعت بیمه از راه‌هایی مانند تسهیل یا تأمین اعتبار برای فعالیت‌های اقتصادی، پوشش ریسک در بازار سرمایه، پوشش ریسک سیستم بانکی و... وضعیت امنیت اقتصادی را بهبود می‌دهد. در همین راستا، پیشنهادهایی مانند بیمه سهام، تقویت صنعت بیمه‌های زندگی، خدمات نوین بیمه‌ای، عرضه بیمه‌های ارزان‌قیمت، بیمه تکافل، خدمات مبتنی بر فناوری جدید اطلاعاتی، مدیریت ریسک، فرهنگ‌سازی بیمه، افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه و تعدد شرکت‌های بیمه ارائه می‌شود.

واژگان کلیدی: ریسک اقتصادی، بحران، بیمه، پوشش ریسک.

مقدمه

انفرادی، بلکه ریسک در حوزه‌های مختلف و زیرمجموعه‌های مختلف هر حوزه اعم از تجاری، کارآفرینی، پزشکی، حمل‌ونقل و حوادث طبیعی. بیمه با ایفای این نقش مهم، نوسانات اقتصادی و شدت و عمق شوک‌ها را کاهش می‌دهد و نقش مؤثری در حفظ یا ارتقای امنیت اقتصادی دارد.

بیمه، سرمایه‌گذاران، اعطاکندگان وام و کارآفرینان را به ورود به فعالیت‌های اقتصادی تشویق می‌کند. کارآفرینان به‌منظور نوآوری و ابداع، چالش‌ها را

صنعت بیمه یکی از مهم‌ترین ارکان اقتصاد در کشورهای جهان است. امروزه بدون بیمه هیچ تجارتی در دنیا شکل نمی‌گیرد. بیمه در بیشتر اقتصادهای بزرگ دنیا بعد از بانکداری مهم‌ترین عامل در پیشبرد اهداف اقتصادی است. بیمه چیدمان و ترتیب مالی است که هزینه‌های خسارات غیرمنتظره را توزیع مجدد می‌کند. به‌عبارت‌دیگر، مهم‌ترین وظیفه بیمه کاهش ریسک است، اما نه تنها ریسک‌های

^۱ m.sajadi920@yahoo.com

۱. پژوهشگر گروه فساد و رتبه‌بندی اقتصادی، مرکز پژوهشی امنیت اقتصادی تدبیر، تهران، ایران

نمی‌توان غافل بود. عواملی مانند تورم و نبود ثبات اقتصادی که می‌توان از آن‌ها به‌عنوان عامل کلیدی عدم استقبال مردم از بیمه به‌خصوص بیمه زندگی یاد کرد، سهم زیادی در روی‌گردانی جامعه از صنعت بیمه دارند. وجود تورم پایدار در اقتصاد ایران منجر به کاهش ارزش سرمایه بیمه می‌شود و قراردادهای بلندمدت بیمه زندگی را ناستوار می‌سازد. در نتیجه، افراد به‌جای تقاضای بیمه زندگی، به سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت روی می‌آورند.

با توجه به نقش مثبت بیمه در تحریک اقتصاد از سویی و شوک‌ها و ریسک‌های متعددی که حوزه‌های مختلف اقتصاد ایران در ده سال گذشته با آن روبه‌رو بوده است از سوی دیگر، در این گزارش به بررسی عملکرد این نهاد مالی در پنج سال منتهی به اسفند ۱۴۰۲ پرداخته می‌شود. در همین راستا، بخش نخست به مروری بر شاخص‌های عملکردی صنعت بیمه کشور و تحلیل آن‌ها و بخش دوم به نقش و جایگاه این صنعت در شرایط بحرانی کنونی اقتصاد ایران اختصاص دارد. در بخش آخر نیز به بیان راهکارهایی در این حوزه پرداخته می‌شود.

۱- شاخص‌های عملکردی بیمه در ایران

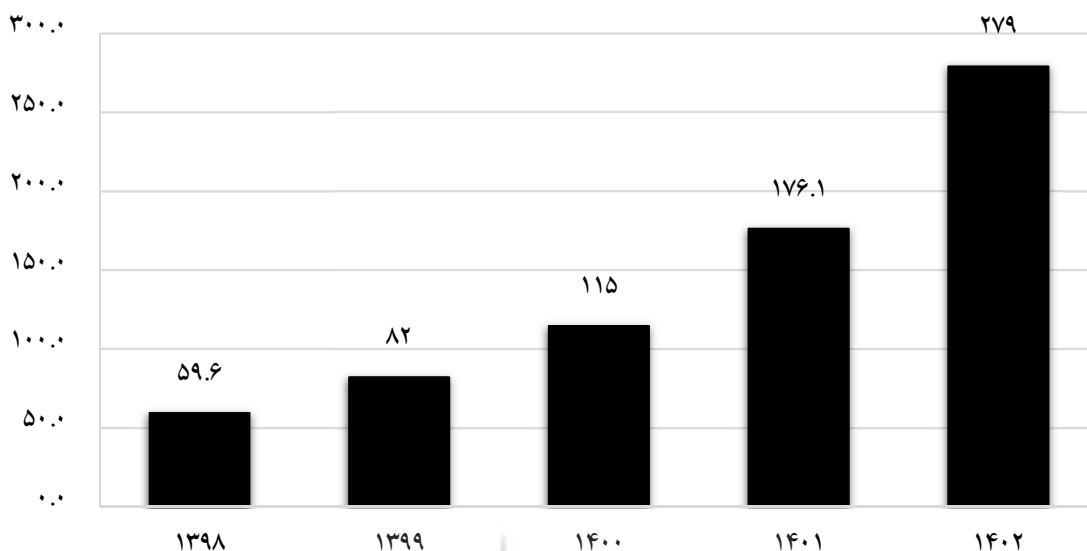
بر اساس آمار سال ۱۴۰۲، مقدار حق بیمه تولیدی به ۲۷۹ هزار میلیارد تومان رسید که در مقایسه با سال گذشته آن، حدود ۵۹ درصد رشد را نشان می‌دهد. این شاخص در پنج سال اخیر روند صعودی داشته؛ به‌گونه‌ای که نسبت به ابتدای دوره ۴/۷ برابر شده است. نمودار شماره ۱، حق بیمه تولیدی در دوره ۱۳۹۸-۱۴۰۲ را نشان می‌دهد.

می‌پذیرند و در عوض، شرکت بیمه برای کارآفرینان اطمینان و تضمین فراهم می‌کند؛ با آنکه احتمال عدم موفقیت آن‌ها وجود دارد (سبزی، ۱۳۹۱؛ Njegomir, 2018). همچنین، در منابع مختلف به مواردی از جمله حفظ ثروت‌های ملی، تضمین سرمایه‌گذاری‌ها، ایجاد اعتبار و توسعه مبادلات، تأمین امنیت مالی در فعالیت‌های تجاری، افزایش کارایی سرمایه، توسعه سرمایه‌گذاری، تأثیر بر موازنه ارزی و افزایش درآمد ملی به‌عنوان برخی از آثار مثبت بیمه بر اقتصاد اشاره شده است. بیمه با ایجاد آسایش خاطر در کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکار در افزایش تولید، کاهش واردات از بازارهای جهانی و گسستن بندهای وابستگی و توسعه اقتصادی نقشی مؤثر ایفا می‌کند (اعظم‌پور، ۱۳۹۶).

این نهاد مالی با هموار کردن راه سرمایه‌گذاری، کاهش ریسک در سرمایه‌گذاری و شرکت در سرمایه‌گذاری از محل ذخیره‌های فنی، باعث افزایش بهره‌وری در دیگر بخش‌های اقتصادی می‌شود. در واقع، شرکت‌های بیمه افزون‌بر تأمین امنیت فعالیت‌های اقتصادی از طریق ارائه خدمات بیمه‌ای، با مشارکت و به‌کارگیری منابع مالی انباشته‌شده نزد خود در فواصل زمانی دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت‌ها به‌خصوص در بیمه‌های بلندمدت موجب تحرک، پویایی، رشد و توسعه بازارهای مالی می‌شوند و منابع مالی تعداد زیادی از فعالیت‌های اقتصادی و طرح‌های سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی را فراهم می‌آورند. مشخص است که درک ضرورت بیمه به‌تنهایی باعث استقبال از خرید بیمه نمی‌شود. به همین سبب، از دیگر عوامل مؤثر بر عدم رشد ضریب نفوذ

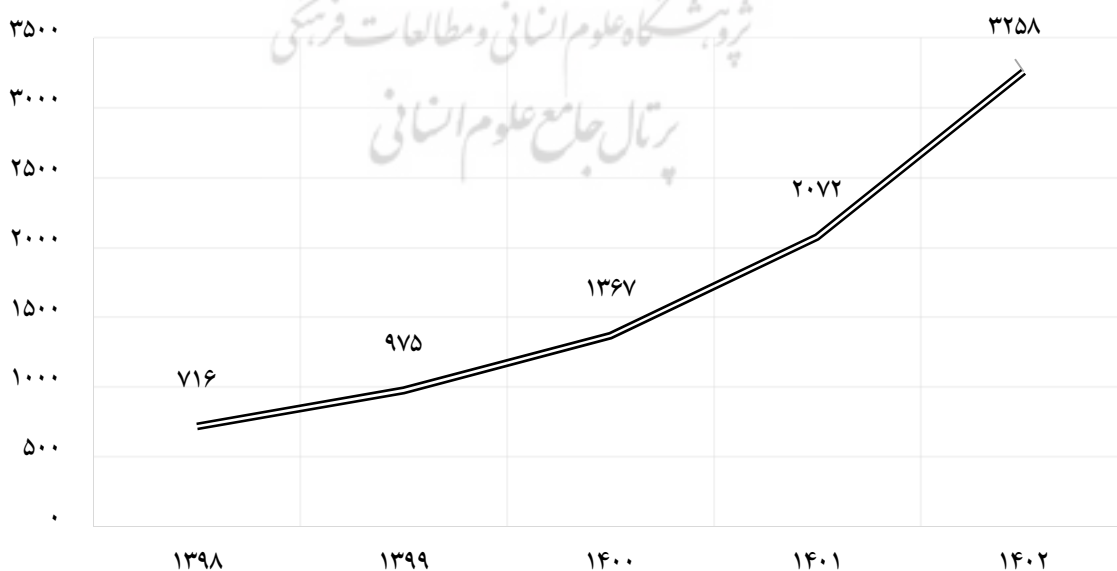
نمودار ۱- حق بیمه تولیدی در دوره ۱۴۰۲-۱۳۹۸ (هزار میلیارد تومان)

مأخذ: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲)

در سال ۱۴۰۲، شاخص حق بیمه سرانه (نسبت حق بیمه تولیدی به جمعیت کشور) در مقایسه با سال گذشته آن، ۱۱۸۶/۷ هزار تومان افزایش یافت و به ۳ میلیون و ۲۵۹ هزار تومان رسید. این شاخص در پنج سال اخیر روند صعودی داشته؛ به گونه‌ای که نسبت به ابتدای دوره ۴/۶ برابر شده است. نمودار شماره ۲، حق بیمه سرانه ایران را در دوره ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ نشان می‌دهد.

نمودار ۲- حق بیمه سرانه در دوره ۱۴۰۲-۱۳۹۸ (میلیون تومان)

مأخذ: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲)

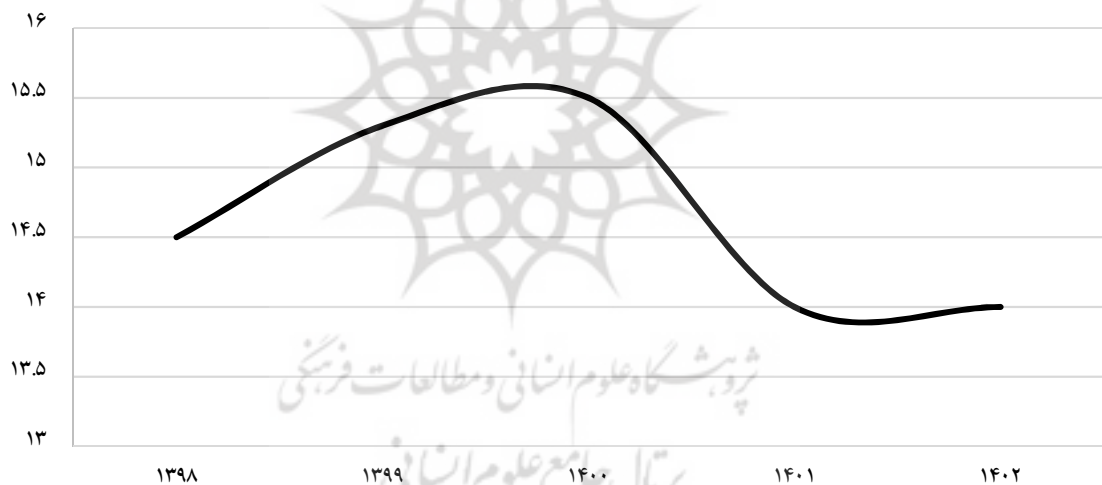

است. نمودار شماره ۴، تغییرات سهم از پرتفوی بازار در بیمه زندگی را نشان می‌دهد.

از سوی دیگر، در ایران بر اساس آمارهای بیمه مرکزی ایران وضعیت بیمه عمر یا زندگی نیز که یکی دیگر از شاخص‌های قابل قبول برای رشد و توسعه اقتصادی شمرده می‌شود، چندان همسو با میانگین جهانی و میانگین کشورهای توسعه‌یافته نیست. تعداد بیمه‌های عمر و میزان سرانه بیمه‌های عمر در ایران بسیار پایین‌تر از کشورهای توسعه‌یافته و حتی پایین‌تر از میانگین جهانی است.

حق بیمه تولیدی رشته زندگی بر اساس آمار سال ۱۴۰۲، حدود ۳۹/۱ هزار میلیارد تومان است که در مقایسه با سال قبل از آن، ۵۸/۳ درصد رشد را نشان می‌دهد. بررسی آمار این رشته در بازار بیمه حاکی از کاهش ۰/۵ واحدی در سهم از پرتفوی این رشته در مقایسه با ابتدای دوره پنج سال اخیر است. همچنین، در سال ۱۴۰۲، این میزان ۱۴ درصد بود و نسبت به سال قبل از آن ثابت ماند که دلیل آن، ثابت بودن رشد حق بیمه تولیدی این رشته (۵۸/۳ درصد) در مقایسه با رشد حق بیمه تولیدی بازار بیمه (۵۹ درصد) بوده

نمودار ۴- تغییرات سهم از پرتفوی بازار در بیمه زندگی (درصد)

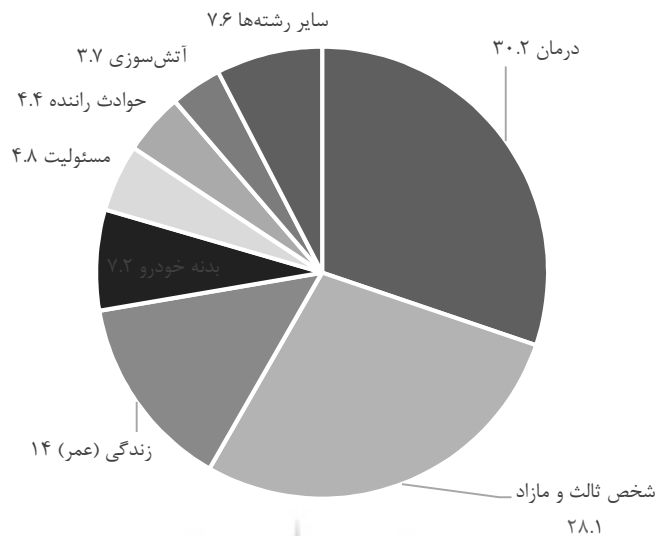
مأخذ: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲)

ضریب نفوذ بیمه سال ۱۴۰۲ حدود ۲/۱۴ درصد برآورد شده که در مقایسه با سال گذشته، تقریباً ۰/۳ واحد افزایش یافته است.

نمودار شماره ۵، سهم رشته‌های بیمه از حق بیمه تولیدی بازار بیمه را در سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد. همان‌گونه که در نمودار یادشده مشخص است، بیمه درمان و شخص ثالث با ۳۰/۲ درصد و ۲۸/۱ درصد، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. بعد از این دو رشته بیمه، بیمه عمر با ۱۴ درصد در رتبه ۳ قرار دارد.

نمودار ۵- سهم رشته‌های بیمه از حق بیمه تولیدی بازار بیمه سال ۱۴۰۲ (درصد)

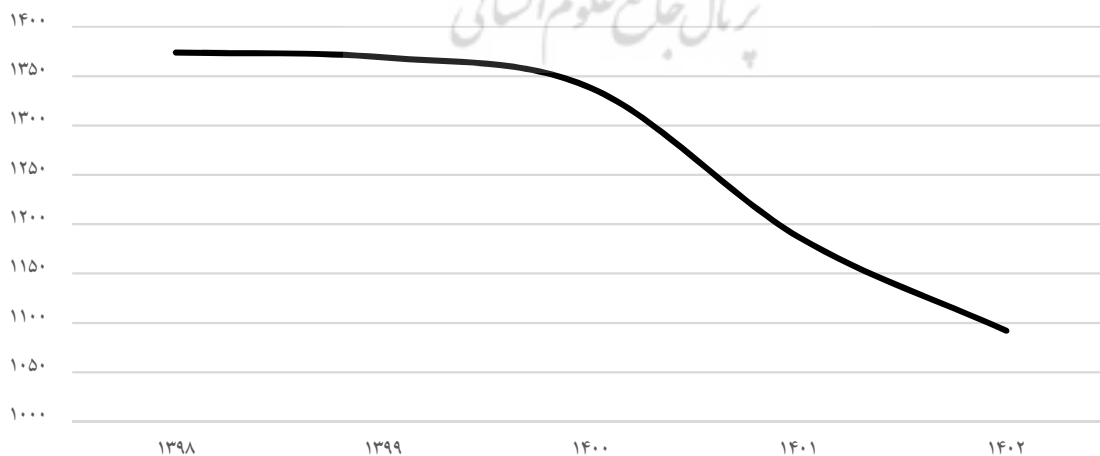

مأخذ: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲)

رسید. این مقدار حکایت از نیمه‌متمرکز و شبه‌رقابتی بودن بازار بیمه کشور دارد، اما چنانچه این میزان به زیر ۱۰۰۰ واحد برسد، بازار بیمه از نظر شاخص هرفیندال-هیرشمن کاملاً رقابتی و غیرمتمرکز خواهد بود. نمودار شماره ۶، میزان انحصار شرکتی در بازار بیمه بر اساس شاخص هرفیندال-هیرشمن را نشان می‌دهد.

در سال ۱۴۰۲، سهم بخش غیردولتی از حق بیمه تولیدی بازار بیمه به ۷۴/۸ درصد افزایش یافت. همچنین، میزان انحصار شرکتی در بازار بیمه بر اساس شاخص هرفیندال-هیرشمن (مجموع مجذورات سهم هریک از شرکت‌های بیمه) در مقایسه با سال گذشته آن، ۹۵/۷ واحد کاهش یافت (۸/۱ درصد کاهش) و به ۱/۰۹۲

نمودار ۶- میزان انحصار شرکتی در بازار بیمه (شاخص هرفیندال-هیرشمن)

مأخذ: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲)

سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های بیمه در اقتصاد واقعی و تولید و نیز چگونگی نظارت بر شرکت‌های بیمه به‌خصوص تخلفات در پرداخت خسارت‌ها که مهم‌ترین عامل در جذب و اعتماد مردم به بیمه است، در آن مغفول مانده است.

گسترش بیمه کار فرهنگی طولانی‌مدتی است که نیاز به فرهنگ‌سازی دقیق دارد. پیشرفت‌های فناوری، رفاه و آسودگی خاطر فراوانی در زندگی انسان به وجود آورده، اما همین پیشرفت‌ها خود دارای مخاطراتی است که اگر تمهیداتی برای جبران نداشته باشند، ممکن است صدمات جبران‌ناپذیری وارد کنند. چنانچه مفاهیم بیمه‌ای مانند انتقال ریسک به غیر و میزان قدرت تحمل ریسک در فرهنگ مردم نهادینه شود، جامعه هدف بیمه را درک می‌کند و حق بیمه نه‌تنها مفهوم هزینه را از دست خواهد داد، بلکه به سرمایه‌گذاری بلندمدتی تبدیل می‌شود. این موضوع به‌نوبه خود به رشد اقتصاد و افزایش سطح رفاه مردم منتهی خواهد شد.

مروری بر حوادث سال‌های اخیر در فضای کلان اقتصادی کشور حاکی است که ایران با حوادث پرریسک زیادی مواجه شده که هر یک تأثیر زیادی بر اقتصاد داشته است. از مهم‌ترین حوادث تأثیرگذار بر بی‌ثباتی‌های اقتصادی می‌توان به وقوع گسترده حوادث طبیعی مانند سیل، زلزله و همه‌گیری کرونا، تحریم‌های گسترده مالی و اقتصادی کشور، بی‌ثباتی‌های ناشی از سوءمدیریت و بی‌ثباتی‌های سیاست‌گذاری اشاره کرد. بیمه می‌تواند انواع ریسک‌های ناشی از این بی‌ثباتی‌ها را پوشش دهد و

حق بیمه تولیدی رشته زندگی بر اساس آمار سال ۱۴۰۲، حدود ۳۹/۱ هزار میلیارد تومان است که در مقایسه با سال قبل از آن، ۵۸/۳ درصد رشد را نشان می‌دهد.

۲- چالش‌ها و موانع توسعه صنعت بیمه با نگاه به امنیت اقتصادی

متأسفانه به‌رغم گذشت بیش از ۸۰ سال از عمر بیمه در کشور، این صنعت هنوز به رشد مطلوبی نرسیده است. از مهم‌ترین موانع بر سر راه توسعه صنعت بیمه، نبود طرح جامع بیمه‌ای و ناهمگون بودن ساختارهای نظام اداری شرکت‌های بیمه برای توسعه صنعت بیمه با رویکرد بین‌المللی و در نتیجه نبود برنامه‌ریزی‌های زیربنایی در کشور برای توسعه فرهنگ بیمه است. شاید یکی از تأثیرگذارترین موانع پیشرفت صنعت بیمه در کشور، عدم نگاه حاکمیتی و حکمرانی مبتنی بر نیازهای واقعی جامعه و اقتصاد به این صنعت باشد. به‌عبارت‌دیگر، این صنعت به علت آنکه به‌عنوان صنعت بازرگانی و خصوصی دیده شده، هیچ‌گاه نگاه حاکمیتی در آن ورود نداشته است. این موضوع در مهم‌ترین قانون بیمه کشور که قانون تأسیس بیمه مرکزی و بیمه‌گری نام دارد، نمود یافته است؛ به‌طوری‌که این قانون از سال ۱۳۵۰ تاکنون هیچ تغییری نداشته و تغییرات روزافزون مسائل کلان اقتصادی و نیازهای روز جامعه از جمله

اعتباری انجام می‌دهد. بیمه‌های اعتباری شامل بیمه اعتبار تجاری، بیمه اعتبار اوراق قرضه، بیمه اعتبار اسناد دریافتنی، بیمه اعتبار بیکاری اجباری و بیمه اعتبار اموال است. باید توجه داشت که کارایی بیمه در این زمینه به میزان توسعه‌یافتگی بیمه‌های اعتباری در صنعت بیمه وابسته است.

- پوشش ریسک بازار سرمایه: ریسکی که هر سرمایه‌گذار در بازار سرمایه با آن مواجه است، ریسک ناشی از تغییرات ناگهانی و شایان توجه در قیمت سهام است که سرمایه‌گذاران در این بازار را با زیان‌های جبران‌ناپذیری مواجه می‌کند (مشابه آنچه در سالیان اخیر در مورد بازار بورس رخ داده است). صنعت بیمه در این شاخص دارای نقش مستقیم نیست، اما با ابزار بیمه سهام می‌تواند ریسک ناشی از این تغییرات قیمت را پوشش دهد.

- پوشش ریسک سیستم بانکی: یکی از ریسک‌هایی که به‌شدت مورد توجه سپرده‌گذاران در سیستم بانکی هر کشوری به‌ویژه بانک‌های خصوصی است، ریسک عدم توانایی بانک‌ها در بازگرداندن سپرده‌ها به مشتریان در خلال بحران‌ها و شرایط ویژه اقتصادی است (مشابه آنچه در دور قبلی تحریم‌ها رخ داد). این موضوع موجب می‌شود سپرده‌گذاری در بانک‌ها به‌سهولت انجام نگیرد و سیستم بانکی نیز از منابع کافی برای تأمین مالی بخش‌های مختلف برخوردار نباشد. همچنین، هجوم سپرده‌گذاران به دلیل ناطمینانی موجود، به‌احتمال زیاد به ورشکستگی سیستم بانکی منجر می‌شود و از این بعد نیز به اقتصاد آسیب خواهد رساند. در این شرایط، صنعت بیمه

بدین ترتیب، انگیزه‌های تولید را حفظ یا تقویت و از تنزل وضعیت امنیت اقتصادی جلوگیری کند. از جمله حوزه‌هایی که بیمه می‌تواند در آن‌ها ایفای نقش کند، موارد زیر است.

- تسهیل یا تأمین اعتبار برای فعالیت‌های اقتصادی: از جمله مهم‌ترین نیازهای کسب‌وکار، اخذ و تأمین اعتبار است. صنعت بیمه به دو روش دسترسی کسب‌وکارها به اعتبار را فراهم می‌کند. نخست، از طریق فراهم‌سازی منابع مالی به‌منظور سرمایه‌گذاری مستقیم و دوم، از طریق ایجاد فضای اطمینان در بازارهای مالی.

- صنعت بیمه با استفاده از روش‌هایی مانند خرید سهام در بازار سرمایه، سپرده‌گذاری در سیستم بانکی و خرید اوراق مشارکت، فعالیت‌های اقتصادی را تأمین مالی می‌کند. در این زمینه، توسعه بیمه‌های عمر و پس‌انداز مهم‌ترین عامل بهبود فضای کسب‌وکار از ناحیه صنعت بیمه تلقی می‌شود؛ زیرا توسعه بیمه‌های عمر و پس‌انداز با در اختیار قرار دادن منابع مالی به شرکت‌های بیمه، زمینه را برای سهولت دسترسی به منابع مالی از طریق بیمه فراهم می‌کند.

- به‌طورکلی، بازارها دارای ریسک‌های فراوانی هستند که عدم پوشش مناسب این ریسک‌ها، کسب‌وکارها را با مشکل مواجه خواهد کرد. یکی از بهترین ابزارهایی که چنین ریسکی را پوشش می‌دهد، بیمه است. صنعت بیمه، کارکرد بیمه‌گری خود در بازارها از جمله بازارهای سرمایه و پول را به‌طور عمده از طریق بیمه‌های

سرمایه‌گذاری‌های مولد، می‌تواند رشد اقتصادی یا کاهش اثر شوک‌های اقتصادی بر فضای کلان اقتصادی را موجب شود و از تنزل وضعیت امنیت اقتصادی جلوگیری کند. نکته مهم در رونق صنعت بیمه ارتباط تنگاتنگ صنعت بیمه کشور با بیمه‌های تجاری کشورهای دیگر به‌خصوص در بعد اتکایی است. متأسفانه تحریم‌های ظالمانه به علت قطع این ارتباط و عدم امکان ارتباط اتکایی صنعت بیمه با بیمه‌های اتکایی مطرح دنیا، صدمه زیادی به صنعت بیمه کشور وارد کرده است. سرمایه پایین شرکت‌های بیمه، امکان جذب ریسک در داخل کشور را بسیار محدود کرده است. در این خصوص، چگونگی دیپلماسی اقتصادی دولت‌ها برای ارتباط صنعت بیمه کشور با اقتصاد دیگر کشورها در هنگام مراودات سیاسی و اقتصادی بسیار ضروری است. در راستای ایفای این نقش از جمله اقدامات ضروری موارد زیر است.

- بیمه سهام: بیمه سهام با افزایش اطمینان بخشی سرمایه‌گذاران به‌ویژه سهام‌داران خرد به بازار سهام در نتیجه نوسانات قابل توجه و پیش‌بینی‌ناپذیر در قیمت سهام، جذب سرمایه را در بازار سرمایه تسهیل می‌کند و در مقابل، میزان دسترسی به منابع مالی توسط بازار سرمایه با سهولت بیشتری انجام خواهد پذیرفت. در بازار سرمایه و صنعت بیمه سازوکار اجرایی رشته بیمه‌ای سهام مانند ابزار اختیار فروش تبعی به‌صورت ضعیفی تعبیه شده است. از این‌رو لازم است ابزارهای متنوعی را به‌منظور بیمه کردن سهام مورد استفاده قرار داد.

می‌تواند با ابزار بیمه سپرده‌های بانکی، این ریسک را پوشش دهد. به‌طور کلی، صنعت بیمه از سویی با فراهم آوردن منابع مالی و از سوی دیگر، با پوشش و توزیع ریسک پیش روی سرمایه‌گذاران در فضای کلان اقتصادی موجود - که با ریسک‌های متنوعی از جمله سیاسی، اقتصادی و طبیعی مواجه هستند - می‌تواند موجب تقویت سرمایه‌گذاری‌های مولد شود و به تبع، بهبود رشد اقتصادی، بهبود وضعیت بیکاری، بهبود نرخ تورم و در نهایت، بهبود وضعیت امنیت اقتصادی را به همراه خواهد داشت.

از جمله مهم‌ترین نیازهای کسب‌وکار، اخذ و تأمین اعتبار است. صنعت بیمه به دو روش دسترسی کسب‌وکارها به اعتبار را فراهم می‌کند. نخست، از طریق فراهم‌سازی منابع مالی به‌منظور سرمایه‌گذاری مستقیم و دوم، از طریق ایجاد فضای اطمینان در بازارهای مالی.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

همان‌طور که گفته شد، صنعت بیمه از سویی با پوشش ریسک‌های پیش روی فعالان اقتصادی (در حوزه‌های مختلف اعم از کشاورزی، صنعتی، خدماتی و نیز جریان زندگی خانوارها و شهروندان) با حداقل قیمت و حداکثر کیفیت و از سوی دیگر، با به‌کارگیری ذخایر مازاد خود در

بیمه باید با توسعه بخش تحقیق و توسعه خود، نسبت به معرفی و ارائه خدمات نوین بیمه‌ای اقدام کنند.

- **عرضه بیمه‌های ارزان قیمت:** با توجه به اقبال نسبتاً کم به بیمه، باید نسبت به عرضه بیمه‌های ارزان قیمت با رعایت اصول بیمه‌ای اقدام شود. راهکار این موضوع توسعه بیمه‌های خرد است که بسیار مورد توجه کشورهای درحال توسعه قرار گرفته است. بیمه خرد به ارائه پوشش به خانوارهای با درآمد پایین یا اشخاص با پس‌انداز اندک، با در نظر گرفتن نیازهای بیمه‌ای‌شان برای جبران خسارت ناشی از بیماری، صدمات بدنی و فوت اطلاق می‌شود.

- **بیمه تکافل:** برعکس بانکداری غربی که در تعارض با اصول بانکداری اسلامی قرار دارد، چنین تعارضی در خصوص بیمه در شکل کنونی آن وجود ندارد و مبانی آن مورد قبول فقه شیعه است. با این حال، باید این موضوع را در نظر گرفت که بیمه به شکل کنونی آن مورد تأیید علمای اهل تسنن نیست. بنابراین، برای مشارکت اهل تسنن باید شرکت‌های بیمه نسبت به ارائه بیمه اسلامی (بیمه تکافل) اقدام کنند که این موضوع نه تنها رضایتمندی این گروه از هم‌وطنان را فراهم خواهد آورد، بلکه سبب گسترش صنعت بیمه خواهد شد.

- **خدمات مبتنی بر فناوری جدید اطلاعاتی:** گسترش و کاربرد فناوری اطلاعات در زندگی روزمره بشر بر کسی پوشیده نیست. هم‌اکنون بحث‌های داده‌کاوی، فناوری بلاک‌چین و اینترنت اشیا بحث‌های روز دنیا است. در آینده‌ای نه‌چندان دور بسیاری از شغل‌ها و خدمات حذف خواهند شد و

گسترش بیمه کار فرهنگی طولانی مدتی است که نیاز به فرهنگ‌سازی دقیق دارد. پیشرفت‌های فناوری، رفاه و آسودگی خاطر فراوانی در زندگی انسان به وجود آورده، اما همین پیشرفت‌ها خود دارای مخاطراتی است که اگر تمهیداتی برای جبران نداشته باشند، ممکن است صدمات جبران‌ناپذیری وارد کنند.

- **تقویت صنعت بیمه‌های زندگی:** شرکت‌های بیمه بازرگانی می‌توانند نقش مهمی در استقرار بیمه‌های عمر و ارائه خدمات نوین (مانند صندوق‌های بازنشستگی خصوصی) ایفا کنند. بنابراین، باید با اتخاذ سیاست‌های مناسب، نسبت به تقویت صنعت بیمه‌های زندگی اقدام کرد. در راستای تقویت بیمه‌های زندگی باید به افزایش شرکت‌های بیمه زندگی تخصصی اقدام کرد. بهترین راهکار برای تقویت صنعت بیمه کشور، صدور مجوز فعالیت شرکت‌های بیمه به تفکیک فعالیت در بیمه‌های زندگی، فعالیت در بیمه‌های غیرزندگی و تعداد معدودی شرکت بیمه با فعالیت در هر دو حوزه است.

- **خدمات نوین بیمه‌ای:** در حال حاضر ارائه پوشش‌های بیمه‌ای در کشور محدود به موارد معدودی است؛ به گونه‌ای که بالغ بر 65 درصد صنعت بیمه کشور به سه نوع بیمه شخص ثالث و مازاد، بیمه بدنه و بیمه درمان اختصاص یافته است. شرکت‌های

مطرح کنند. این کار می‌تواند از طریق اطلاع‌رسانی توسط نمایندگی‌ها، وسایل ارتباط جمعی و برگزاری سمینارها انجام شود.

- میان‌مدت: تقویت شبکه‌های فروش و نمایندگی‌های شرکت‌های بیمه در این میان نقش سازنده‌ای در راستای تحقق اهداف شرکت و صنعت بیمه ایفا می‌کند و افزون‌بر گسترش فرهنگ بیمه، به جذب بیمه‌گزاران جدید کمک می‌کند.
- بلندمدت: تبدیل بیمه به فرهنگ و ارزش، با شروع آموزش‌های بیمه‌ای از مدارس و جایی که نسل آینده آماده ورود به جامعه می‌شود. برنامه‌ریزی برای گسترش فرهنگ بیمه در کشور باید بر اساس ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، قومی و مذهبی خانواده‌ها انجام شود.

- افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه: باید توجه داشت که صرف فعالیت شرکت‌های بیمه خصوصی - با سرمایه اندک و نداشتن کارکنان تخصصی برای عملیات بیمه‌گری - به معنی توسعه صنعت بیمه نخواهد بود. چنین رویکردی نه تنها ضریب نفوذ بیمه را در اقتصاد افزایش نخواهد داد، بلکه کارایی صنعت بیمه را نیز کاهش خواهد داد؛ زیرا بیمه‌گری که سرمایه اندک داشته باشد یا به جبران خسارت طرح‌های بزرگ اقتصادی - برای مثال، پالایشگاه نفت، پتروشیمی، کارخانه‌های بزرگ (خودروسازی، فولاد، سیمان، هواپیما، کشتی و...) - در اسرع وقت قادر نخواهد بود یا با طرح اشکالات خاص بیمه‌ای از جبران خسارت شانه خالی می‌کند. از این رو

ریات‌ها و هوش مصنوعی جایگزین خدمات کنونی خواهند شد. می‌توان قراردادهای بیمه را به صورت هوشمند در بستر بلاک‌چین ارائه کرد، از داده‌کاوی در کمک به اکچوئری برای تعیین حق بیمه و همچنین کشف تقلب استفاده کرد یا حتی توکن‌های دیجیتال را بر بستر بلاک‌چین برای پرداخت‌های بیمه و... استفاده کرد.

- مدیریت ریسک: همگام با صنعت بانکداری و صنعت بیمه دنیا که دستورالعمل‌های بازل و مدیریت ریسک را در شرکت‌های بانکی و بیمه‌ای به صورت حرفه‌ای مدنظر دارند، باید توجه جدی به اصول حاکمیت شرکتی و مدیریت ریسک در این صنعت داشت. افزون‌بر ارزیابی ریسک در داخل شرکت بیمه برای پیشبرد عملیات شرکت، باید بتوانیم به مشتریان، سرویس ارزیابی ریسک ارائه دهیم تا مخاطرات را کنترل کنیم و کاهش دهیم و بتوانیم خدماتی را در راستای پیشگیری از حوادث ارائه کنیم. در این راستا، شرکت‌های تخصصی ارزیابی ریسک می‌توانند بیمه‌گران و بیمه‌گزاران را کمک کنند. برای کمک به مدیریت ریسک می‌توان اقدام به اوراق بهادار کردن بیمه‌نامه‌ها کرد و بخشی از ریسک بیمه را به بورس منتقل کرد.

- فرهنگ‌سازی بیمه: در گسترش فرهنگ بیمه و آموزش و آگاهی جامعه، باید سه مقطع کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت را در نظر گرفت.

- کوتاه‌مدت: شرکت‌های بیمه باید به اصلاح روش‌های مدیریتی بپردازند و طرح‌های جدید بیمه‌ای را که پاسخ‌گوی نیاز امروز جامعه باشد،

منابع

- اعظم‌پور، محسن (۱۳۹۶). صنعت بیمه و نقش آن در آزادسازی بازارهای مالی. *اولین همایش بین‌المللی برنامه‌ریزی اقتصادی، توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای، رویکردها و کاربردها*. ایران، کردستان: دانشگاه کردستان.

- سبزی، محمود (۱۳۹۱). بحران مالی جهانی با نگرشی خاص به صنعت بیمه. *تازه‌های جهان بیمه*، ۱۵(۱۷۵)، ۳۳-۲۴.

- بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲). *سالنامه آماری صنعت بیمه*. ایران، تهران: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

-Njegomir, V., (2018). *Implications of Insurance on Entrepreneurship Development*. doi: 10.20544/Horizons.A.23.2.18.P37.

به‌منظور توانمندسازی صنعت بیمه در پوشش انواع ریسک‌ها (کوچک و بزرگ) نهاد حاکمیتی بیمه باید در مرحله نخست بازه زمانی مشخصی را تعیین کند تا در این بازه زمانی بیمه‌های خصوصی به اصلاح ساختار خود پردازند. در مرحله دوم لازم است تا تعدادی از آن‌ها را تجمیع یا منحل کند. همچنین، لازم است ضمن اصلاح قوانین تأسیس و فعالیت، مجوزهای جدید بر اساس قوانین اصلاح‌شده اعطا شود.

- **تعداد شرکت‌های بیمه:** در شرایط کنونی به نظر می‌رسد تعداد شرکت‌های بیمه موجود کافی باشند، اما قطعاً با افزایش رشد و توسعه اقتصادی در سال‌های آینده، کشور نیازمند حضور تعداد بیشتری از شرکت‌های بیمه خواهد بود. بنابراین، باید از هم‌اکنون برنامه‌ریزی دقیق و مدونی برای افزایش تعداد شرکت‌های بیمه در بلندمدت به عمل آید.

در سال ۱۴۰۲، سهم بخش غیردولتی از حق بیمه تولیدی بازار بیمه به ۷۴/۸ درصد افزایش یافت. همچنین، میزان انحصار شرکتی در بازار بیمه بر اساس شاخص هرفیندال-هیرشمن (مجموع مجزورات سهم هریک از شرکت‌های بیمه) در مقایسه با سال گذشته آن، ۹۵/۷ واحد کاهش یافت (۸/۱ درصد کاهش) و به ۱/۰۹۲ رسید.

